Сочинська-Сибірцева І.М.,
кандидат економічних наук, доцент,
Центральноукраїнський національний технічний університет,
м. Кропивницький, Україна

НАУКОВО-ІННОВАЦІЙНІ ЧИННИКИ РОЗВИТКУ ПОТЕНЦІАЛУ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

Забезпечення інноваційного розвитку національної економікивиступає необхідною умовою економічного зростання, підвищення добробуту населення і підтримки високого рівня конкурентоспроможності товарів і послуг на міжнародних ринках. В зв'язку з цим проблеми технологічного оновлення, модернізації виробничого базису покладені в основу програм подальшого соціально-економічного розвитку нашої країни. Це передбачає збільшення обсягу інвестицій на наукові дослідження, інноваційну діяльність задля досягнення високого рівня технологічного лідерства. Орієнтація України на здійснення євроінтеграції викликає необхідність значного посилення ролі науково-інноваційних чинників у розвитку національної економіки, технолог-гічного оновлення виробничих процесів, підвищення конкурентоспроможності українських товарів і послуг.

Перехід від конкуренції за ресурси до конкуренції за споживача викликав появу нових ринкових факторів інноваційності. Це обумовило необхідність дослідження науково-інноваційних чинників як готовності підприємств працювати в умовах конкуренції. Важливість розв'язання окреслених питань загострюється у контексті подальшої глобалізації економіки України до Європейського Союзу.

Теоретичні питання інноваційного розвитку, умов та чинників його забезпечення, проблеми розробки і практичної реалізації економічної політики держави, націленої на інноваційний шлях розвитку національної економіки, успішно досліджували в наукових працях закордонні та вітчизняні вчені: Д. Белл, Дж. Гелбрейт, А. Гальчинський, П. Самуельсон, Р. Солоу, Е. Тоффлер, Л. Шаульська, А. Чухно, Л. Федулова, І. Шовкун та багато інших.

На базі отриманих результатів дослідження необхідно продовжувати пошуки напрямів та засобівактивізації інноваційної діяльності для забезпечення економічного зростання і технологічного оновлення національної економіки України.

Мета статті полягає у дослідженні науково-інноваційних чинників, умов їх реалізації для активізації інноваційної діяльності та підвищення конкурентоспроможності національної економіки України.

Попри проголошені в Україні стратегічні наміри забезпечити пріоритетність інноваційного розвитку, аналіз стану української економіки, показує невтішну картину, особливо щодо активізації інноваційної діяльності. Це перш за все підтверджується негативною тенденцією динаміки витрат на наукову і науково-технічну діяльність - індикатора наукоємності ВВП, що відображається в таблиці 1.

Таблиця 1

Питома вага витрат на виконання наукових і науково-технічних робіт у ВВП України та країнах Європи (за даними Євростату), відсотків

Країни	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Країни ЄС - 28	1,97	2,01	2,02	2,03	2,04	2,04	2,06
Німеччина	2,8	2,87	2,82	2,87	2,91	2,92	3,02
Естонія	2,31	2,12	1,72	1,43	1,47	1,25	1,29
Угорщина	1,19	1,26	1,39	1,35	1,36	1,2	1,35
Чеська Республіка	1,56	1,78	1,9	1,97	1,93	1,68	1,79
Польща	0,75	0,88	0,87	0,94	1,0	0,96	1,03
Україна, у т.ч. за кошти держ.бюджету	0,65 0,28	0,67 0,33	0,7 0,38	0,6 0,37	0,55 0,33	0,48 0,21	0,45 0,2

Джерело: [1, с. 62]

Так, у 2018 р. показник наукоємності ВВП української економіки складав 0,45%, знизившись із 1,24% у 2010 р.

Такий показник, за оцінками Світового банку, не відповідає потребам розвитку сучасної індустріальної економіки, оскільки він нижчий за критичний рівень - 0,9%.

Зростання витрат на науково-дослідницькі роботи і розробки знаходить своє втілення у збільшенні нових видів товарів, технологій, прискоренні появи їх на ринках, що дає можливість бізнесу отримувати додаткові прибутки. З цієї причини найважливішим джерелом фінансування наукових проектів,досліджень і технічних розробок є бізнес, самі підприємницькі структури. Безперечно, використовуються й інші джерела фінансування наукових досліджень та розробок: асигнування із бюджету, різні варіанти поєднання асигнувань із бюджету і кошти університетів, приватних підприємств, іноземних замовників тощо, але найбільшу частку серед усіх джерел складають асигнування структур бізнесу.

Так, частка коштів бізнесу в структурі витрат на фінансування наукових досліджень і розробок складає відповідно у країнах: Сполучених Штатах - 57%, Великобританії - 44%, Німеччині - 66%, Китаї та Південній Кореї - 72%, Японії - 76%. Це підтверджує той факт, що саме бізнес виступає основною рушійною силою інноваційного розвитку в економічно розвинутих країнах [2, с. 86].

В Україні фінансування наукових та науково-технічних робіт здійснюється переважно за рахунок бюджетних коштів, частка яких за останні десять років становить близько 30%. Відповідно частка усіх інших джерел, в тому числі бізнесу, залишається низькою [3, с. 204].

Отже, найбільше навантаження у здійсненні фінансування наукових і науково-технічних робіт несе державний бюджет, а не бізнес, який повинен бути зацікавленим в реалізації інноваційних процесів. Разом з тим, дослідження потенційних можливостей національної економіки України щодо інноваційного

розвитку та їх недостатньої практичної реалізації створює дуже протирічну картину, яку відбиває глобальний індекс інновацій (TheGlobaiInnovationIndex - GII) та відповідний йому рейтинг країни в світі.

Глобальний індекс інновацій (GII) –відображає рейтинг країн світу за рівнем інноваційності, який розраховується за методикою міжнародної школи INSEAD (Франція) з 2007 р.[4].

Дослідження базується на аналізі 81 показника, які об'єднані у дві великі групи, одна з яких дозволяє виміряти наявність інноваційного потенціалу (InnovationInputSub - Index), а друга - його практичне втілення (InnovationOutputSub - Index). Підсумковий індекс GII відображає співвідношення витрат та ефекту щодо інноваційного розвитку економіки кожної країни. За таким індексом визначається рейтинг країни в світовій економіці (рис. 1).

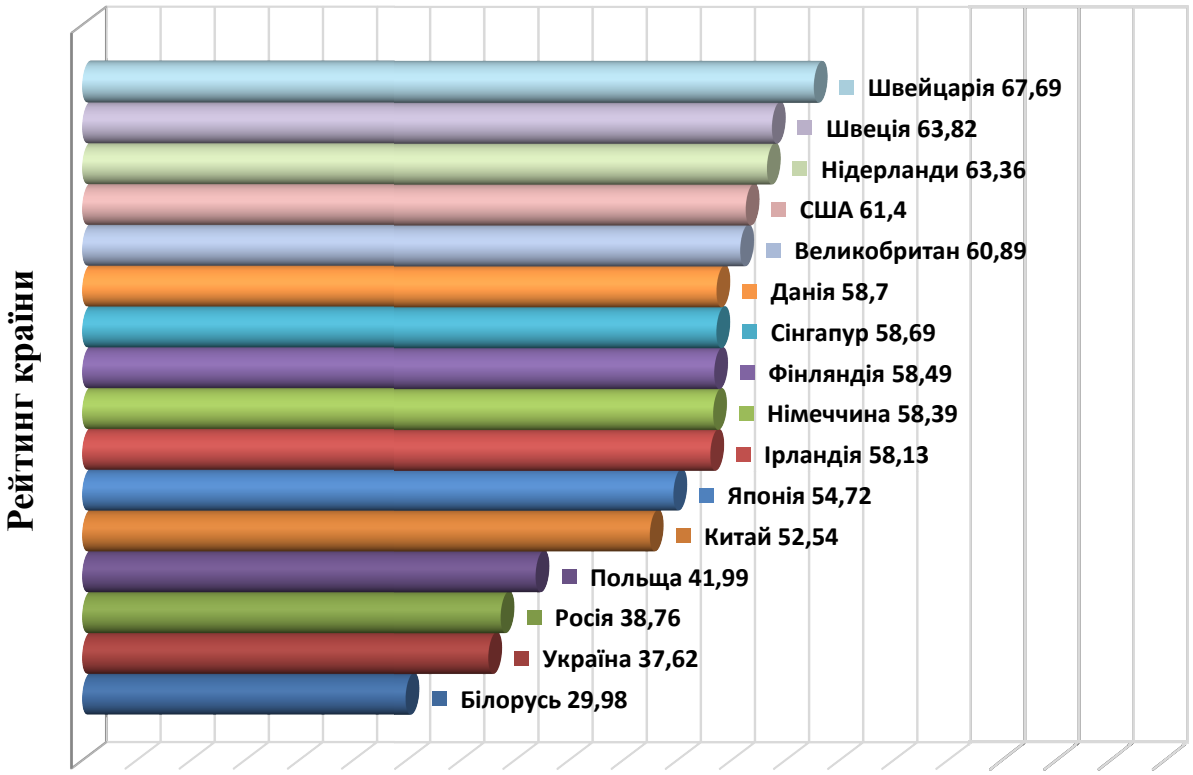

Рис. 1. Рейтинг країн світу за глобальним індексом інновацій (GII) у 2017 р.

Україна у 2017р. посіла 50 місце з індексом 37,62, піднявшись за п'ять років на 21 позицію (з 71 місця у 2013 р. з індексом 35,8). Однак, не може бути задовільним такий рейтинг країни за рівнем інноваційності національної економіки, навіть з певним покращенням. Більш детальний розгляд складових GII України у 2017 р. показує, що інноваційний потенціал (InnovationInputSub - Index) складає 41,05, тоді як його використання (InnovationOutputSub - Index) –34,19 [4]. Отже, ефективність використання інноваційного потенціалу дорівнює 83%.

Серед показників, які характеризують потенціал і ресурси для інноваційного розвитку української економіки, найбільш високими є розвиток людського капіталу - 45 місце, в тому числі за часткою витрат на освіту у складі ВВП - 26 місце, за часткою населення з вищою освітою - 34 місце, за кількістю зайнятих науковою та науково-технічною діяльністю - 23 місце. В той же час умови реалізації даного потенціалу значно зменшують ефективність його використання. Так, Україна займає за розвитком інститутів - 103 місце, в тому числі умов розвитку бізнесу - 122 місце, а також за розвитком інфраструктури - 107 місце, за можливостями використання інвестицій - 127 місце, за результатами креативної діяльності, що проявляються у виробництві інноваційних товарів, послуг і технологій, - 77 місце. Отже, наявний інноваційний потенціал країни не тільки не отримує сприятливих умов для його подальшого розвитку, але й використовується вкрай неефективно.

Проведення аналізу потенційних можливостей та реального стану інноваційності української економіки, їхнього впливу на забезпечення конкурентоспроможності національної економіки дозволяє констатувати: в державній інноваційній політиці недостатньо враховується пріоритетність інноваційного розвитку; маючи значний інноваційний потенціал, національна економіка далека від інноваційної моделі розвитку; механізм реалізації інноваційної політики характеризується слабкою мотивацією бізнесу у фінансовому забезпеченні наукових і науково-технічних робіт та здійсненні інноваційної діяльності.

Для посилення впливу інноваційних чинників на розвиток національної економіки України необхідно: сформувати сприятливе інституційне середовище для розвитку інноваційно-технологічної діяльності та сприяти попиту на інноваційні продукти; збільшити загальний обсяг асигнувань на науково-дослідні та науково-технічні розробки, орієнтуючись на загально-світові тенденції; посилити роль бізнесу у забезпеченні фінансування науково-технічних та інноваційних процесів; сформувати національну інноваційну систему, націлену на підвищення інноваційності та ефективності української економіки; створити дієвий механізм стимулювання і суспільного визнання науково-дослідної та інноваційної діяльностіна всіх рівнях національної інноваційної системи.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Наукова та інноваційна діяльність України: стат. зб. Держ. служба статистики України. К., 2018.107 с.

2. Шовкун І.А. Фінансове забезпечення інноваційної діяльності в контексті неоіндустріалізації економіки України. *Фінанси України*. 2014. № 12. С.83 - 95.

3. Україна у цифрах у 2017 році: Статистичний збірник. К. Державна службастатистики України, 2018. 240 с.

4. TheGlobalInnovationIndex 2017. Report. TheHumanFactorinInnovation. 2017.432 p. [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://www.globalinno vationindex.org/content.page=gii-full-report-2017.